

چکیده:

این پژوهش با هدف بررسی الگوی اخلاقی رفتاری مبلغان بر اساس تعالیم قرآن کریم و روایات اسلامی انجام شده است. تبلیغ دین به عنوان یکی از مهم ترین رسالت های پیامبران و مصلحان اجتماعی، نیازمند ویژگی های اخلاقی برجسته ای است که موجب تأثیرگذاری عمیق در دل های مخاطبان می شود. در این تحقیق تلاش شده تا با بهره گیری از روش توصیفی-تحلیلی، مهم ترین مؤلفه های اخلاقی مبلغان نظیر اخلاص، نرمی و مهربانی، صبر و استقامت، شجاعت در بیان حق، الگو بودن در رفتار، تواضع و صداقت شناسایی و تحلیل شوند. یافته های پژوهش نشان می دهد که قرآن و سنت اسلامی تأکید ویژه ای بر تربیت مبلغانی دارند که نه تنها در گفتار بلکه در رفتار و کردار خود، الگوی عملی باشند. این ویژگی ها ضمن افزایش نفوذ کلام مبلغ، سبب جلب اعتماد و پذیرش پیام الهی در میان جوامع مختلف می گردد. نتیجه گیری نهایی بر ضرورت توجه به اصول اخلاقی در فرآیند تبلیغ دینی و ارائه پیشنهادهایی برای مبلغان معاصر در راستای بهره گیری از این آموزه ها متمرکز است.

کلیدواژه ها: اخلاص، تبلیغ دینی، رفتار مبلغ، شجاعت در بیان حق، صدق و صداقت

۱- مقدمه:

تبلیغ دین، یکی از ارکان اساسی در گسترش و تعمیق آموزه های اسلامی و حفظ پویایی جوامع دینی محسوب می شود. پیامبران الهی و مصلحان دینی در طول تاریخ، با تکیه بر اصول اخلاقی و رفتاری خاصی توانستند پیام های الهی را به بهترین نحو منتقل کنند. اهمیت این مسئله در اسلام به حدی است که خداوند در قرآن کریم، نقش مبلغ را نه تنها در انتقال پیام بلکه در تأثیرگذاری بر دل ها و هدایت انسان ها برجسته می کند.

۱.۱ بیان مسئله:

در دنیای معاصر، مبلغان دینی با چالش های متعددی از جمله تغییرات فرهنگی، رشد فناوری های ارتباطی، و تفاوت های اجتماعی مواجه هستند که می تواند تأثیرگذاری پیام های دینی را کاهش دهد. یکی از مسائل اساسی، کمبود توجه به ابعاد اخلاقی و رفتاری مبلغ در فرآیند تبلیغ است. بسیاری از مبلغان بدون توجه کافی به اصول

^۱ . طلبه سطح ۲ حوزه علمیه الزهراء آزاد شهر

اخلاقی، صرفاً به انتقال محتواهای دینی می‌پردازند که این امر می‌تواند منجر به کاهش اثربخشی تبلیغ شود. این پژوهش تلاش می‌کند تا به این سؤال پاسخ دهد که: چه الگوی اخلاقی رفتاری می‌تواند اثربخشی تبلیغ دینی را افزایش دهد؟

۱,۲ پیشینه پژوهش:

بررسی پیشینه پژوهش‌ها نشان می‌دهد که مطالعات متعددی در حوزه اخلاق اسلامی و تبلیغ دینی انجام شده است. برخی از مهم‌ترین پژوهش‌ها عبارت‌اند از:

۱. کتاب "اخلاق در قرآن" اثر آیت‌الله مصباح یزدی: این اثر به بررسی جامع مبانی اخلاقی در قرآن پرداخته و ویژگی‌های اخلاقی مبلغان را به‌طور غیرمستقیم بررسی می‌کند.

۲. مقاله "نقش اخلاق در موفقیت مبلغان دینی" (مجله پژوهش‌های اسلامی): این مقاله به بررسی تأثیر ویژگی‌هایی مانند صداقت، تواضع و صبر در موفقیت تبلیغ پرداخته است.

۳. پژوهش "تحلیل رفتار پیامبر اکرم (ص) در تبلیغ دین" (مجله معارف اسلامی): این پژوهش به بررسی روش‌های اخلاقی پیامبر در تعامل با مخاطبان پرداخته و اهمیت رفتار عملی را برجسته می‌کند.

۴. کتاب "تبلیغ و اخلاق اسلامی" نوشته دکتر محمدتقی جعفری: در این کتاب، تعامل اخلاق و تبلیغ از منظر فلسفی و روان‌شناختی مورد بحث قرار گرفته است.

۵. مقاله "الگوی رفتاری مبلغان در آیات قرآن" (مجله مطالعات قرآنی): این مقاله به‌طور تخصصی به بررسی آیاتی پرداخته که ویژگی‌های اخلاقی مبلغ را تبیین می‌کند.

با وجود این پژوهش‌ها، کمتر مطالعه‌ای به تلفیق آموزه‌های قرآنی و روایی برای ارائه یک الگوی جامع از اخلاق مبلغان پرداخته است. این پژوهش قصد دارد این خلأ را پر کند.

۱,۳ ضرورت پژوهش:

با توجه به تغییرات گسترده در جامعه جهانی و نیاز مبرم به بازتعریف روش‌های تبلیغ دینی، بررسی الگوهای اخلاقی مبلغان ضروری به نظر می‌رسد. این ضرورت از آن جهت اهمیت دارد که اخلاق مبلغ می‌تواند بیش از سخنان او در جذب و هدایت مخاطب تأثیرگذار باشد.

۱,۴ اهداف پژوهش:

-شناسایی و تحلیل ویژگی‌های اخلاقی مبلغان در آیات و روایات

۱- ارائه الگویی جامع برای رفتار مبلغان در فرآیند تبلیغ دینی

- بررسی تأثیر اصول اخلاقی بر موفقیت تبلیغ دینی در جوامع معاصر

۱,۵ سؤالات پژوهش

۱,۵,۱ اصلی پژوهش:

- الگوی اخلاقی رفتاری مبلغان بر اساس آیات قرآن و روایات اسلامی چیست و چگونه می‌تواند تأثیرگذاری فرآیند تبلیغ را افزایش دهد؟

۱,۵,۲ سؤالات فرعی:

۱. مهم‌ترین ویژگی‌های اخلاقی و رفتاری مبلغان از منظر قرآن کریم و روایات اسلامی کدام‌اند؟

۲. چگونه می‌توان از آموزه‌های قرآنی و روایی برای تربیت مبلغان کارآمد بهره گرفت؟

۳. تأثیر رعایت اصول اخلاقی بر اثربخشی تبلیغ دینی در جوامع معاصر چگونه ارزیابی می‌شود؟

۱,۶ روش تحقیق:

- روش توصیفی-تحلیلی بر مبنای آیات قرآن و روایات اهل بیت (ع)

- تحلیل محتوایی منابع دینی برای استخراج ویژگی‌های اخلاقی

۲- متن اصلی

ویژگی‌های اخلاقی مبلغان در آیات و روایات

۲,۱ اخلاص در نیت و عمل

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های اخلاقی مبلغان در فرآیند تبلیغ دینی، اخلاص در نیت و عمل است. اخلاص به معنای پاک‌سازی نیت از هرگونه انگیزه‌های دنیوی و انجام اعمال تنها به قصد رضایت الهی است. این مفهوم از ارکان

بنیادین در اخلاق اسلامی محسوب می‌شود و قرآن کریم بارها به آن تأکید کرده است. خداوند متعال در سوره بینه می‌فرماید: وَمَا أَمْرُو إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ.^۱

این آیه به روشنی بیان می‌کند که هدف اصلی از عبادت و دین‌داری، خالص ساختن نیت برای خداوند است. اخلاص نه تنها در عبادت‌های فردی، بلکه در همه جنبه‌های زندگی مؤمن، به‌ویژه در تبلیغ دین، ضروری است. مبلغ دینی باید تمامی تلاش‌های خود را برای خداوند انجام دهد، نه برای جلب توجه یا کسب اعتبار در میان مردم.

در تأیید این نکته، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در حدیث معروفی می‌فرماید: إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى^۲

این حدیث که به عنوان یکی از اصول بنیادین اخلاق اسلامی شناخته می‌شود، تأکید دارد که ارزش هر عملی به نیت پشت آن بستگی دارد. اگر نیت خالص باشد، حتی کوچک‌ترین عمل می‌تواند نزد خداوند ارزشمند باشد، اما اگر نیت آلوده به ریا یا اهداف دنیوی باشد، ارزش آن عمل نزد خداوند کاهش می‌یابد.

امام علی علیه السلام نیز در نهج‌البلاغه می‌فرماید: أَخْلَصْ عَمَلَكَ يَكْفِكَ الْقَلِيلُ مِنْهُ.^۳

بیان امیرکلام، گویای آن است که اگر عمل از اخلاص برخوردار باشد، حتی اندک آن نیز کفایت می‌کند. این بدان معناست که کیفیت عمل، که به نیت و اخلاص وابسته است، از کمیت آن مهم‌تر است.

در قرآن کریم، علاوه بر سوره بینه، آیات دیگری نیز به این موضوع پرداخته‌اند. در سوره زمر آمده است: قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ.^۴

که نشان دهنده این موضوع است که حتی پیامبران نیز مأمور به عبادت خداوند با اخلاص کامل بوده‌اند، و این اخلاص نه تنها برای پیامبران بلکه برای همه پیروان آنها نیز یک اصل الزامی است.

اخلاص در تبلیغ دین، مبلغان را از آفت‌هایی مانند ریا، خودنمایی و طلب شهرت حفظ می‌کند. در سوره انسان، خداوند در وصف نیکوکاران می‌فرماید: وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا.^۵

۱. بینه: ۵

۲. مجلسی، بحار الانوار، ج ۷۳، ص ۳۲۵

۳. نهج‌البلاغه، حکمت ۱۰

۴. زمر: ۱۱

۵. انسان: ۸-۹

آیات قرآن کریم به خوبی نشان‌دهنده این است که نیکوکاران واقعی، اعمال خیر خود را تنها برای رضای خداوند انجام می‌دهند و هیچ پاداشی از دیگران طلب نمی‌کنند. مبلغ دینی نیز باید چنین باشد؛ یعنی هدف اصلی او از تبلیغ، تنها رضایت خداوند باشد.

از منظر روایات، تأکید زیادی بر اخلاص شده است. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: مَا كَانَ لِلَّهِ يَصْعَدُ وَمَا كَانَ لِغَيْرِ اللَّهِ يَهْوَى. یعنی هر عملی که برای خداوند باشد، بالا می‌رود و مقبول می‌افتد، اما آنچه برای غیر خدا انجام شود، سقوط می‌کند و بی‌ارزش خواهد بود.

اخلاص همچنین در سیره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امامان معصوم علیهم السلام جلوه‌گر است. آن‌ها در تبلیغ دین هیچ‌گاه به دنبال منافع شخصی نبودند و حتی در سخت‌ترین شرایط نیز پیام الهی را با خلوص نیت ابلاغ می‌کردند. این ویژگی مهم‌ترین عامل موفقیت آن‌ها در جذب دل‌ها و گسترش دین اسلام بود.

بنا بر این اخلاص در نیت و عمل، ستون اصلی اخلاق تبلیغی در اسلام است. مبلغانی که این ویژگی را در خود پرورش می‌دهند، نه تنها در مسیر تبلیغ موفق‌تر خواهند بود، بلکه اعمال آن‌ها نزد خداوند نیز از ارزش بالاتری برخوردار خواهد بود. اخلاص، راهنمای مبلغ در برابر چالش‌های اخلاقی است و او را از آفت‌هایی مانند ریا و خودنمایی دور نگه می‌دارد.

۲،۲ نرمی و مهربانی در برخورد

یکی دیگر از ویژگی‌های اساسی اخلاقی مبلغان در فرآیند تبلیغ دینی، نرمی و مهربانی در برخورد است. این ویژگی نقش بسیار مهمی در جذب دل‌ها و تأثیرگذاری بر مخاطبان دارد. خداوند متعال در قرآن کریم، پیامبر اکرم (ص) را به عنوان الگوی کامل مهربانی معرفی می‌کند و می‌فرماید: فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ...^۱

این آیه نشان می‌دهد که نرم‌خویی پیامبر (ص) از رحمت الهی سرچشمه می‌گیرد و همین ویژگی بود که باعث می‌شد مردم به او جذب شوند. در مقابل، اگر پیامبر (ص) فردی خشن و سخت‌دل بود، مردم از اطراف او پراکنده می‌شدند. این اصل نشان می‌دهد که نرمی و ملایمت در رفتار، یکی از مهم‌ترین عوامل موفقیت در تبلیغ دین است.

^۱ . کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۶

^۲ . آل عمران: ۱۵۹

یکی دیگر از ویژگی‌های برجسته اخلاقی مبلغان، تواضع و فروتنی است. مبلغ دینی باید در برابر مردم با تواضع رفتار کند و از هرگونه تکبر و غرور دوری جوید. تواضع، نه تنها نشانه‌ای از بلوغ معنوی است، بلکه ابزار مؤثری برای جلب اعتماد و محبت مخاطبان محسوب می‌شود.

خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «وَخُفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ»^۱ و بال مهربانی و فروتنی را برای مؤمنانی که از تو پیروی می‌کنند، فرود آور. این آیه توصیه‌ای مستقیم به پیامبر (ص) است که در برابر پیروان خود، تواضع و فروتنی داشته باشد. این رفتار باعث می‌شود که ارتباطی صمیمی و بدون تکلف میان رهبر و پیروانش شکل گیرد.

در آیه‌ای دیگر، خداوند می‌فرماید: «وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا»^۲ و بندگان رحمان کسانی هستند که بر زمین با تواضع گام برمی‌دارند. این آیه به روشنی نشان می‌دهد که یکی از نشانه‌های بندگان واقعی خداوند، رفتار متواضعانه آن‌ها در زندگی روزمره است.

پیامبر اکرم (ص) خود نمونه کامل تواضع بود. با اینکه دارای بالاترین مقام معنوی بود، در رفتار روزمره خود با مردم به گونه‌ای ساده و بی‌تکلف برخورد می‌کرد. در منابع تاریخی آمده است: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَجْلِسُ مَعَ أَصْحَابِهِ كَأَحَدِهِمْ»^۳ پیامبر خدا (ص) در میان یاران خود همانند یکی از آن‌ها می‌نشست. این رفتار ساده و بی‌تکلف پیامبر (ص) باعث می‌شد که مردم به راحتی با او ارتباط برقرار کنند.

امام علی (ع) نیز در سیره عملی خود، نمونه بارزی از تواضع را به نمایش گذاشت. ایشان در نامه‌ای به مالک اشتر می‌نویسد: «وَخُفِضْ لَهُمْ جَنَاحَكَ وَالْطُّفَّ بِهِمْ وَتَوَاضَعْ لَهُمْ فِي الْمَجْلِسِ»^۴ برای مردم بال تواضع خود را فرود آور، با آنان مهربان باش و در مجالس برای آنان تواضع کن. این توصیه حکیمانه نشان می‌دهد که رهبران و مبلغان باید همواره خود را در کنار مردم ببینند و از هرگونه برتری طلبی پرهیز کنند.

در حدیثی از پیامبر اکرم (ص) آمده است: «مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ»^۵ کسی که برای خدا تواضع کند، خداوند او را رفعت می‌بخشد. این حدیث نشان‌دهنده این حقیقت است که تواضع نه تنها از ارزش انسان نمی‌کاهد، بلکه باعث می‌شود انسان در نزد خداوند و مردم عزیزتر شود.

۱. شعراء: ۲۱۵

۲. قرقان: ۶۳

۳. ابن سعد، الطبقات الكبرى، ج ۱، ص ۳۷۴

۴. نهج البلاغه، نامه ۵۳

۵. مسلم نیشابوری، صحیح مسلم، ج ۴، ص ۲۰۲۴.

تواضع همچنین باعث می‌شود مبلغ دینی بتواند با افراد مختلف از اقشار گوناگون جامعه ارتباط برقرار کند. افراد وقتی می‌بینند که مبلغ دینی بدون تکبر و برتری‌طلبی با آن‌ها رفتار می‌کند، احساس نزدیکی بیشتری پیدا می‌کنند و آماده شنیدن پیام‌های دینی می‌شوند.

بنا بر این تواضع و فروتنی از ویژگی‌های مهم اخلاقی مبلغان دینی است که تأثیر زیادی بر موفقیت آن‌ها در انتقال پیام‌های الهی دارد. این ویژگی باعث می‌شود که مبلغ بتواند اعتماد و محبت مردم را جلب کند و الگویی الهام‌بخش برای دیگران باشد. قرآن کریم، سیره پیامبر اکرم (ص) و امامان معصوم (ع) همگی بر اهمیت این فضیلت تأکید دارند

۲،۷ راستی و صداقت

یکی از ارکان اصلی اخلاق مبلغان دینی، راستی و صداقت است. این ویژگی اخلاقی به معنای هماهنگی کامل میان گفتار، رفتار و نیت فرد است و موجب جلب اعتماد و اطمینان مخاطبان می‌شود. مبلغی که در گفتار و کردار خود صادق باشد، پیام او تأثیرگذاری بیشتری خواهد داشت.

در قرآن کریم آمده است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ»^۱ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، از خدا پروا کنید و با راستگویان باشید.» این آیه نشان‌دهنده اهمیت همراهی با صادقان است و تأکید می‌کند که صداقت، از ویژگی‌های برجسته افراد مؤمن است.

در آیه‌ای دیگر خداوند می‌فرماید: «فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ»^۲ آشکارا آنچه را بدان مأمور شده‌ای بگو و از مشرکان روی بگردان.» این آیه تأکید دارد که مبلغ باید با شجاعت و صداقت پیام الهی را بیان کند، بدون آن‌که از واکنش‌های مخالفان هراسی داشته باشد.

پیامبر اکرم (ص) نیز نمونه کامل صداقت در گفتار و رفتار بود. او در دوران جاهلیت به «امین» معروف بود، زیرا به صداقت و امانت‌داری شناخته می‌شد.^۳

لَقَدْ كَانَ فِي رَسُولِ اللَّهِ (ص) أَسْوَةٌ حَسَنَةً.^۴ به یقین در [سیره] رسول خدا (ص) برای شما الگویی نیکو است.» این آیه بر این نکته تأکید دارد که زندگی پیامبر (ص) الگویی عملی از صداقت و راستی برای پیروانش است.

۱. توبه: ۱۱۹

۲. حجر: ۹۴

۳. ابن هشام، السيرة النبوية، ج ۱، ص ۲۷۴

۴. احزاب: ۲۱

امام علی (ع) نیز در اهمیت صداقت می‌فرماید: الصَّدَقُ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَالْبِرُّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ. راستی به نیکی راه می‌برد و نیکی به بهشت هدایت می‌کند. این بیان گواهی بر آن است که صداقت، نه تنها یک فضیلت اخلاقی بلکه مسیری به سوی سعادت اخروی است.

در حدیثی از امام صادق (ع) آمده است: إِذَا صَدَقَ الْعَبْدُ فِي قَوْلِهِ وَعَمَلِهِ أَقْبَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ. هنگامی که بنده‌ای در گفتار و کردار خود صادق باشد، خداوند به او روی می‌آورد. این حدیث نشان‌دهنده تأثیر معنوی صداقت بر رابطه انسان با خداوند است.

همچنین در سیره امام حسین (ع) نیز نمونه‌های برجسته‌ای از صداقت مشاهده می‌شود. ایشان در مسیر کربلا، حتی در مواجهه با دشمنان خود، هرگز از بیان حقیقت فاصله نگرفت و تا آخرین لحظات زندگی‌اش بر صداقت و راستی پایبند ماند.^۱

از منظر روان‌شناسی اجتماعی، صداقت یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد اعتماد در روابط انسانی است. افراد زمانی به یک مبلغ دینی اعتماد می‌کنند که صداقت را در رفتار و گفتار او ببینند. این اعتماد، زمینه‌ساز پذیرش پیام‌های دینی خواهد بود.

قدر مسلم راستی و صداقت از مهم‌ترین ویژگی‌های اخلاقی مبلغان دینی است که تأثیر بسزایی در موفقیت آن‌ها دارد. این ویژگی باعث می‌شود که مبلغ دینی بتواند اعتماد مخاطبان را جلب کند و پیام الهی را به شکلی مؤثرتر منتقل نماید. قرآن کریم، سیره پیامبر اکرم (ص) و امامان معصوم (ع) همگی بر اهمیت این فضیلت تأکید دارند.

۳. نتیجه‌گیری کلی

۳،۱ نتیجه‌گیری

در این پژوهش، ویژگی‌های اخلاقی مبلغان بر اساس آموزه‌های قرآن کریم و روایات اسلامی بررسی شد. نتایج نشان داد که مؤلفه‌هایی نظیر اخلاص در نیت، نرمی و مهربانی، صبر و استقامت، شجاعت در بیان حق، الگو بودن در رفتار و عمل، تواضع و فروتنی، و صداقت از ارکان اصلی اخلاق مبلغ دینی هستند. این ویژگی‌ها نه تنها نقش تعیین‌کننده‌ای در موفقیت فرآیند تبلیغ دارند، بلکه موجب تأثیر عمیق‌تر پیام دینی بر دل‌های مخاطبان می‌شوند.

۱. نهج‌البلاغه، حکمت ۴۱.

۲. کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۰۴.

۳. مطهری، حماسه حسینی، ص ۳۶۴.

تأکید بر اهمیت الگو بودن مبلغان در رفتار و گفتار، یکی از نتایج کلیدی این پژوهش است. مبلغان باید خود الگوی عملی آموزه‌هایی باشند که تبلیغ می‌کنند؛ زیرا رفتار و کردار آن‌ها می‌تواند بیش از سخنانشان تأثیرگذار باشد.

تبیین ویژگی‌های اخلاقی مبلغان: این پژوهش نشان داد که ویژگی‌هایی نظیر اخلاص، نرمی و مهربانی، صبر و استقامت، شجاعت در بیان حق، الگو بودن در رفتار، تواضع و صداقت، ستون‌های اصلی اخلاق تبلیغی در اسلام هستند.

۱. اهمیت الگو بودن در رفتار: تأکید شد که مبلغ دینی باید خود نمونه عملی آموزه‌هایی باشد که تبلیغ می‌کند، زیرا رفتار او بیش از سخنانش تأثیرگذار است.

۲. تأثیر رفتار اخلاقی بر موفقیت تبلیغ: یافته‌ها نشان داد که مبلغان موفق کسانی هستند که ویژگی‌های اخلاقی را در زندگی شخصی و اجتماعی خود به کار می‌گیرند.

۳. لزوم توجه به خودسازی: یکی از نکات کلیدی این پژوهش، ضرورت توجه مبلغان به خودسازی اخلاقی پیش از ورود به عرصه تبلیغ بود.

۴. ارائه راهکارهایی برای مبلغان معاصر: پیشنهاداتی برای مبلغان معاصر ارائه شد، از جمله تمرکز بر تعامل مثبت با مخاطبان، تقویت صداقت در گفتار و عمل، و توجه به نیازهای روز جامعه.

۳,۱ پیشنهاداتی برای مبلغان معاصر:

- تمرکز بر خودسازی و اصلاح اخلاق فردی پیش از آغاز فعالیت‌های تبلیغی.
- استفاده از روش‌های تبلیغی همراه با ملایمت، صبر و تعامل مثبت با مخاطبان.
- تقویت صداقت در گفتار و عمل، و پرهیز از هرگونه ریاکاری.
- توجه به نیازهای روحی و اجتماعی مخاطبان و تطبیق پیام‌های دینی با شرایط روز.
- تأکید بر عمل به آموزه‌های دینی در کنار بیان آن‌ها، تا رفتار مبلغ تأییدی بر صحت گفتارش باشد.

۴. منابع:

قرآن کریم

نهج البلاغه

۱. ابن هشام، عبدالملک بن هشام. السيرة النبوية. بيروت: دار المعرفة.

۲. ابن سعد، محمد بن سعد. الطبقات الكبرى. بيروت: دار صادر.

۳. بخاری، محمد بن اسماعیل. صحیح بخاری، بیروت: دار ابن کثیر.
۴. پاینده، ابوالقاسم. نهج الفصاحه. تهران: انتشارات جاویدان.
۵. تاریخ الطبری، محمد بن جریر طبری. تاریخ الطبری. بیروت: دار الکتب العلمیه.
۶. درستکار، محمدتقی. "نقش اخلاق در موفقیت مبلغان دینی"، مجله پژوهش‌های اسلامی، شماره ۲۴، ص ۴۵-۶۰.
۷. شیخ مفید، محمد بن محمد. الارشاد، ج ۲، ص ۳۴. قم: کنگره شیخ مفید.
۸. کلینی، محمد بن یعقوب. الکافی. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
۹. مجلسی، محمدباقر. بحار الأنوار، بیروت: دار احیاء التراث العربی.
۱۰. مسلم نیشابوری. صحیح مسلم، بیروت: دار احیاء التراث العربی.
۱۱. مطهری، مرتضی. حماسه حسینی. تهران: انتشارات صدرا.
۱۲. مقاله "الگوی رفتاری مبلغان در آیات قرآن"، مجله مطالعات قرآنی، شماره ۱۲، ص ۸۹-۱۱۰.
۱۳. نسائی، احمد بن شعیب. السنن الکبری. بیروت: دار الکتب العلمیه.